

Mig segle de novel·la negra en català

Col·leccions obstinades, traduccions inspirades i una bona collita de casa: el panorama de la novel·la negra en català creix a bon ritme des de fa més de cinquanta anys

◆◆◆◆◆ Jordi Nopca

LACUADE PALLA: RETRATEN GROCI NEGRE
JORDI CANAL I ÀLEX MARTÍN
ALREVÉS EDITORIAL
434 PÀG./28 €

L'any 1955 Rafael Tasis publicaria una de les primeres novel·les negres en català, La Bíblia valenciana, en què un comissari i un periodista intenten localitzar una traducció perduda de les sagrades escriptures de finals del segle XV. Conscient de la temeritat i disposat a fer soroll en un panorama desèrtic, Tasis va seguir escrivint sobre crims i persecucions a És hora de plegar (1956) i Un crim al Paralelo (1960), títols suficients per motivar rèpliques per part de Manuel de Pedrolo –L'inspector fa tard (1960) i Joc brut (1965)– i Maria Aurèlia Capmany –Traduït de l'americà (1958).

Tasis, Pedrolo i Capmany escriurien sobre detectius, persecucions i assassinats abans de disposar d'un substrat de traduccions que els marqués cap camí lingüístic. No seria fins al 1963 que Pedrolo assumiria el repte de dirigir La Cua de Palla, col·lecció d'Edicions 62 impulsada per Max Cahner i Ramon Bastardes. "Ara ja és generalment reconegut que la novel·la que anomenem de «lladres i serenos» no és un subproducte literari, sinó una modalitat que les històries de la literatura no poden passar per alt, com avui s'ocupen ben seriosament dels llibres de cavalleries que la narració detectivesca ha vingut a substituir", escriu De Pedrolo el mateix any que va engegar la col·lecció, que fins al 1970 publicaria 71 títols, sobretot d'autors americans (Dashiell Hammett, James M. Cain, Patricia Highsmith, Ross MacDonald), però amb incursions europees puntuals (Georges Simenon, Friedrich Dürrenmatt) i alguna excepció catalana (*Joc brut*, del mateix Manuel de Pedrolo). Tot i les vendes migrades de la majoria de títols –motiu pel qual es va decidir acabar amb la col·lecció set anys després que fos creada–, els autors catalans ja disposaven d'uns quants referents a l'abast i no van trigar a fer créixer la bibliografia. A contribucions puntuals com les de Llorenç Sant Marc, Ramon Planes i Jordi Carbonell cal afegir-hi un nom indispensable, Jaume Fuster, que l'any 1972 publicaria *De mica en mi-*

ca s'omple la pica, de la qual s'han venut, al llarg dels anys, més de 200.000 exemplars.

Va ser durant la dècada dels 80, ja en plena democràcia, que la novel·la negra catalana viuria el seu primer moment d'esplendor: a les novel·les de Ferran Torrent sobre Toni Butxana s'hi afegiria la sèrie del detectiu Flanagan, escrita a mitges per Andreu Martín i Jaume Ribera, les aventures juvenils de Felip Marlot, invenció entranyable de Joaquim Carbó, i la col·lecció La Negra, d'Edicions La Magrana, que entre 1985 i 1997 competiria amb la segona etapa de La Cua de Palla (1981–1996). La Negra va publicar un número important d'autors catalans (Maria Antònia Oliver, Ma-

gí Rosselló, Margarida Aritzeta, Josep Surroca), combinats amb el bo i millor de la tradició europea (Boris Vian, Giorgio Scerbanenco, Leo Malet, Boris Vian), al mateix temps que la col·lecció d'Edicions 62 seguia indagant en el llegat americà (Jim Thompson, William P. McGivern, Chester Himes, Donald E. Westlake).

La Cua de Palla: retrat en groc i negre, de Jordi Canal i Àlex Martín, és la primera mirada assagística als 50 anys de novel·la negra en català. El gènere comptava, des de fa uns mesos, amb l'entusiasta aportació del periodista i escriptor Sebastià Bennassar, que a *Pot semblar un accident* repassa l'última dècada del gènere en català, que ha coincidit amb una segona èpo-

POT SEMBLAR UN ACCIDENT
SEBASTIÀ BENNASSAR
METEORA
350 PÀG./19 €

Seleccions de
» LA CUA DE PALLA «

Dirigida per Xavier Coma edicions 62

LLEGIU LA FUGIDA DE JIM THOMPSON, LA GRAN NOVEL·LA EN QUÈ ES BASAVA "LA HUIDA" DE SAM PECKINPAH.

De venda a totes les llibreries

a
llegim

34-35

- Petros Màrkaris dissectiona la crisi grega
- 'Pulsacions', l'últim i esplèndid llibre de contes de Julian Barnes

36-37

- 'De Tales a Demòcrit', la primera traducció de filòsofs presocràtics al català
- La nova novel·la de David Nel·lo

EL PANORAMA ACTUAL DE NOVEL·LA NEGRA CATALANA ÉS ECLÈCTIC I AMB BONES VENDES

la

Teresa Solana

“I si fomentem la delinqüència en català?”

XAVIER BERTRAL

A *L'hora zen* (Edicions 62), tercera novel·la dels germans detectius bessons creats per Teresa Solana, l'escriptora i traductora barcelonina es permet fer broma fins i tot sobre la incorrecció lingüística que alguns lectors han recriminat a l'autora d'*Un crim imperfecte* i *Negres tempestes*. “Porta també un parell de llunes de *berberetxus*”, diu un dels detectius, que de seguida és corregit per un dels altres personatges de la novel·la: “Es diu *escopinyes* [...]”. A veure si parlem bé el català!”

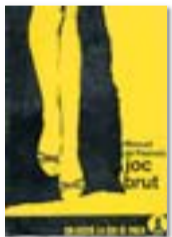
“Quan escric novel·les m'esforço perquè hi hagi com menys distància millor entre la llengua parlada i la llegida –diu Solana–. Pedrolo i Fuster es van inventar un argot en català que mai no ha acabat d'existir. Quaranta anys després seguim

sense tenir delinqüents que parlin català. Potser caldria fomentar-la des de la Generalitat... A Catalunya, els delinqüents catalans només són d'alta volada”.

“Després de fer una sàtira de la classe alta a *Un crim imperfecte* i d'ocupar-me del món literari a *Drecera al paradís*, a *L'hora zen* faig servir l'humor per ridiculitzar les teràpies alternatives i les flors de Bach –explica Solana–. Em sorprèn la passivitat de la comunitat científica davant de tractaments que no tenen cap mena de validesa...”. La Barcelona que comença per sobre de la Diagonal és objecte d'un “crim refinat” que el Borja i l'Eduard hauran de resoldre sent fidels als seus procediments peculiars però sempre inspirats. ♦♦

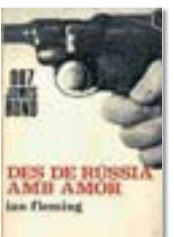
ca editorial daurada, caracteritzada per l'eclecticisme, les possibilitats comercials i l'anàlisi dels costats més foscos de la societat. A mirades històriques retrospectives com les que proposa Marc Pastor a *La mala dona* o Sebastià Jovani a *Emulsió de ferro* cal afegir-hi espais rurals com els que apareixen a les novel·les de Gerard Guix i Juli Alandes i casos particulars com el detectiu creat per Xavier Moret a la sèrie de Max Riera, els bessons investigadors de Teresa Solana o el recercador de mots perduts ideat per Pau Vidal. Si a tot això hi sumem un ritme de traduccions que segueix sent important i la resurrecció de La Negra, tot fa pensar que detectius, policies i pistoles seguiran parlant català durant molt de temps. ♦♦

TRES COL·LECCIONS PIONERES

La Cua de Palla assumiria el repte de publicar novel·la negra en català amb constància i imaginació. Des del 1963 fins al 1996 –amb una aturada entre

1970 i 1981– Edicions 62 donaria a conèixer més de 200 títols.

L'any 1964 l'editorial Aymà es decidiria a publicar un dels autors de novel·les d'espionatge més coneguts del segle XX, Ian Fleming, creador de l'agent secret James Bond. En van aparèixer una dotzena de novel·les.

L'editorial Molino seria pionera en la publicació d'Agatha Christie en català a la microcol·lecció L'Interrogant. Entre els quatre títols que va publicar destaquen *Assassinat a l'Orient Express* i *Un gat al colomar*.

Andreu Martín

“Feia molt que no posava tant de mi en una novel·la”

Cabaret Pompeya (Edicions 62), últim premi Sant Joan Unnim de novel·la, recorda l'inici del pistolerisme durant la dècada dels 20 del segle passat, passa per la Guerra Civil –i s'atura al maig del 1937– i arriba fins a l'any 1945. “Feia molt de temps que no posava tant de mi mateix en una novel·la”, diu Andreu Martín, que va començar a treballar en aquesta novel·la fa més de quatre anys, abans de rebre l'encàrrec d'escriure *Barcelona tràgica* (Alisis, 2009). “La Barcelona de la Setmana Tràgica del 1909 no té res a veure amb la que arrenca amb el pistolerisme de la dècada dels 20: entremig hi queda la Primera Guerra Mundial i l'enriquiment de la ciutat... En el cas de *Cabaret*

SCOTT CHASSEROT

Pompeya, parlo d'una època que el meu pare va conèixer en primera persona. Molts dels fets que hi explico els va viure de prop o el van impressionar molt”.

Els tres amics que protagonitzen el llibre es coneixen al *music hall* Pompeya del Paral·lel, al mateix lloc on ara hi ha el Bagdad. La sort del local barceloní seria igual de dramàtica que la que va sepultar la ciutat romana l'any 79 dC: una bomba el va fer esclatar l'any 1920. “L'atemptat havia de ser un dels punts centrals de la novel·la, que al final arriba fins al 1945. Un dels punts més importants de *Cabaret Pompeya* són els Fets de Maig del 1937, moment en què hi va haver un enfrontament despietat en el si de les esquerres. La mateixa essència de l'esquerra fa que estigui dividida, i això segueix passant ara: per un excés d'autocrítica, honradesa, racionalisme i intel·lectualitat, l'esquerra acaba sent escombrada per la dreta. A la dècada dels 30, mentre el feixisme es menjava el món, l'esquerra es devorava a ella mateixa”. ♦♦

Agustí Vehí

“Escric sobre un país carregat de por”

“Tots els profes d'història ens hem trobat amb el problema de com explicar el franquisme”, diu Agustí Vehí, sotsinspector de la Guàrdia Urbana de Figueres, professor d'història i narrador que es va entrenar fa dos anys amb *Abans del silenci* (Pagès, 2009).

“No em sento ni novel·lista i escriptor: em crec afortunat per haver pogut publicar tres llibres”, assegura. L'últim, *Quan la nit mata el dia* (La Magrana, 2011), ha guanyat el IV premi Crims de Tinta i mira d'explicar “un país carregat de por i tristesa”, la ciutat de Figueres de l'any 1958. “Hi havia la ciutat oficial i l'amagada, la que encara mantenia algun fil republicà”, recorda Vehí, que ha aconseguit una novel·la àgil i plena de matisos.

Protagonitzada per un inspector de la Brigada d'Investigació Policial, Carlos Iríbar, *Quan la nit mata el dia* és una crònica de l'inici de la fi de l'hegemonia de Falange Española a partir de la investigació d'un crim força truculent, al mateix temps que explica el naixement dels dubtes ideològics en el personatge principal i una història d'amor amb alguna sorpresa a la recàmera. “Parlo d'aquella època en què una paraula tenia vuit nivells de lectura tan vigents com el primer. Només cal recordar cançons com *Con un franco no se puede vivir*, que es cantaven amb accent francès i remarcant paraules com *requete-requete-bien*. Tot era llegir entre línies”. ♦♦

LA MAGRANA